

Sicista subtilis (Pallas, 1733)

Smużka stepowa

ssaki, gryzonie, smużkowate

Opis gatunku – cechy diagnostyczne

Niewielki gryzoń o wymiarach małej myszy domowej, futerko szarobure z żółtawym lub ochroworudym odcieniem, wzdłuż grzbietu wyraźna czarna pręga, do której dochodzą z boków ciała jasne smugi z rozmytymi brzegami. Uszy krótkie, ciemnobure bądź prawie czarne, z jasnym brzegiem. Ogon dwubarwny – z wierzchu szary, od strony brzusznej białawy. Łapy białawe. U samic 4 pary sutków. Długość ciała do 72 mm, ogon do 86 mm. Stopa stosunkowo krótka, do 16,5 mm.

Możliwość pomyłki przy identyfikacji gatunku

Mylona z myszą polną *Apodemus agrarius* ze względu na czarną pręgę biegnącą wzdłuż grzbietu; jednak smużka stepowa posiada mniejsze uszy, pysk lekko wydłużony, czaszkę owalną (u myszy – czaszka i pysk silnie wydłużone). Podobna również do smużki *Sicista betulina* (osiągającej nieco większe rozmiary ciała, z ciemniejszym brzegiem uszu), ale różni się od niej bardziej kontrastowym ubarwieniem i krótszym ogonem.

Cechy biologiczne

Biologia smużki stepowej jest słabo poznana.

Rozmnażanie

Rozród odbywa się od końca kwietnia do sierpnia. Potomstwo pojawia się w końcu czerwca bądź w lipcu. W miocie zwykle 4–5 młodych (maksymalnie do 7). Jeden miot rocznie (nie stwierdzono miotów jesiennych). Wiosną samce pojawiają się 10–14 dni wcześniej niż samice.

Aktywność

Aktywna o zmierzchu i przed wschodem słońca. Żyje w norach wykopanych przez inne drobne ssaki oraz wykorzystuje różne rodzaje naturalnych schronień. Zimą zapada w hibernację trwającą około siedmiu miesięcy – od października do początków maja.

Sposób odżywiania

Odżywia się głównie owadami i innymi bezkręgowcami. W diecie występują też zielone części roślin, soczyste kłaczka, nasiona. Dzielne zapotrzebowanie pokarmowe sięga 50–100% masy ciała.

Charakterystyka ekologiczna

Gatunek występujący na różnych typach siedlisk (eurytopowy), charakterystyczny przede wszystkim dla stepu, lasostepu i półpustyni. Występuje również w zbiorowiskach trawiastych, agrocenozach, otwartych lasach i zadrzewieniach śródpolnych.

Siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej mogące wchodzić w zakres zainteresowania

6120* – ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*)

- 6210 – murawy kserotermiczne (* ze storczykami)
 6510 – niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

Rozmieszczenie geograficzne

Całkowity zasięg gatunku

Areal smużki stepowej obejmuje środkową Europę, Ukrainę, Rosję, aż do Irkucka. Na południu sięga do Węgier i Rumunii, przez Bułgarię, północny Kazachstan, aż do południowo-zachodnich Chin. Smużka stepowa wymarła w Austrii. Szczątki kopalne pochodzą ze środkowego plejstocenu z terenów obecnej Ukrainy.

Zasięg występowania w Polsce

W Polsce znana z jednego stanowiska między miejscowościami Korynie i Machnów, gdzie złowiono jeden okaz i znaleziono kilka innych w wypluwkach ptaków.

Współczesne występowanie smużki stepowej w Polsce

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

Stwierdzone stanowisko występuje na obszarze rozległego użytku ekologicznego Machnowska Góra.

Status gatunku

Prawo międzynarodowe

- Konwencja Berneńska – Załącznik II
 Dyrektywa Siedliskowa – Załącznik II i IV

Prawo krajowe

- ochrona gatunkowa w Polsce – ochrona ścisła

Kategorie IUCN

- Czerwona lista IUCN (1996) – LR/nt
 Polska czerwona lista – EN
 Polska czerwona księga – EN

Przemiany i stan populacji w skali kraju, potencjalne zagrożenia

Przemiany i stan populacji

Brak danych dotyczących liczebności smużki stepowej w Polsce. Można spodziewać się ujawnienia innych stanowisk w naszym kraju.

Brak prognoz dotyczących rozwoju populacji i potencjalnych dla niego zagrożeń.

Potencjalne zagrożenia

Podstawowe zagrożenia związane są z degradacją siedlisk kserotermicznych, ale trudno oszacować ich potencjalny wpływ na populację smużki stepowej w Polsce.

Propozycje działań ochronnych

Propozycje dotyczące siedliska gatunku

Należy utrzymywać stepowy charakter siedliska w miejscu występowania smużki stepowej. Na znanym obecnie stanowisku należy wykonywać okresowe koszenia oraz wycinanie drzew i krzewów w nawrotach pięcioletnich – za każdym razem na połowie powierzchni.

Podobnie należy postępować na innych stanowiskach, w przypadku ich wykrycia.

Propozycje dotyczące gatunku

Utrzymanie dotychczasowych zasad ochrony gatunku – smużka stepowa powinna pozostać na liście gatunków objętych ochroną ścisłą.

Kierunki i zakres badań naukowych

Na terenie Polski nie prowadzono gruntownych badań nad tym gatunkiem. Należy rozpoznać szczegóły jego biologii oraz cechy ekologiczne krajowej populacji.

Monitoring

Proponuje się długoterminowy monitoring w celu prognozowania zmian liczebności populacji. Monitoring powinien być prowadzony dwiema metodami badawczymi:

- metodą CMR (wielokrotnego odławiania, znakowania i wypuszczania smużek z pułapek żywołownych zawierających przynętę pokarmową) w trakcie sezonu wegetacyjnego, w comiesięcznych seriach odłowów obejmujących po kilka nocy;
- przy użyciu nadajników radiotelemetrycznych, które umożliwiają śledzenie użytkowania przestrzeni przez zwierzęta oraz określenie socjalno-przestrzennej organizacji populacji.

2021

Bibliografia

- BARANIAK E., KUBASIK W., PAŁKA K. 1998. Smużka stepowa *Sicista subtilis* (Pallas, 1773) (*Rodentia: Zapodidae*) – nowy gatunek ssaka w faunie Polski. *Przeegl. zool.*, 242: 241–243.
- CVETKOVA A. A. 1978. Reproduction of southern and northern birchmice in South Ural. *Ekologija*, 9: 90–92.
- PUCEK Z. 1982. *Sicista subtilis* (Pallas, 1773) – Steppenbirkenmaus. W: Niethammer J., Krapp F. (red.) *Handbuch der*

Säugetiere Europas, Band 2/I, Rodentia II. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden: 501–515.

PUCEK M. 2001. Smużka stepowa. W: Głowaciński Z. (red.) *Polska czerwona księga zwierząt*. PWRiL, Warszawa: 74–75.

SOKOŁOW I. I. 1964. Stiepnaja myszowka. W: Sokołow I. I. (red.) *Mlekopitajuszczije fauny SSSR. Czast 1. Izd. Akad. Nauk.*, Moskwa–Leningrad: 378–379.

Miroslaw Jurczyszyn, Ewa Zgrabczyńska